

Top ve zafer

1700 yıllarına kadar Türk topçusu, dünyanın birinci ve üstün topçusudur. Tam 3 asır Osmanlı Türkleri, cihana topçuluk dersi vermişlerdir. Hem taktik, hem teknik olarak 1700'lerde Avrupa topçusu, Türk topçuluğuna erişebilmiştir.

Kale muhârebelerinde gerek muhâsara eden, gerek muhâsara edilen için birinci derecede taarruz ve müdafâa silâhı olduğu, İstanbul'un fethinden beri bütün dünyaca kabul edilen **topun; birinci derecede meydan muhârebesi silâhı olduğunu Fâtih, Otlukbeli'nde isbat etti.** Gerek Avrupa, gerek Asya, Otlukbeli'ni bir istisna saymak gafletine düştüler. Yavuz, bu gafleti İran ve Mısır'a, Kaanûnî ise Macaristan'a çok pahalıya ödetti. (*Yılmaz Öztuna*)

Osmanlılar, topçuluğun ehemmiyetini en erken anlayan milletlerin başında geliyorlardı. Büyük bir ihtimâlle topu ilk olarak 1389 tarihinde, Birinci Kosova Meydan Muharebesinde kullanmışlardı.

Bir süvâri aşîreti olarak faaliyet gösterdikleri devrelerde, Türkler, açık arazide karşı durulması imkânsız bir kuvvettiler. Bununla beraber, tahkim edilmiş şehirlerin fethi sırasında gayet ciddî zorluklarla karşılaştılar. İşte bu sebepten, bir muhasara silâhı olarak topu daha başlangıçta benimsediler ve tekâmül ettirdiler. Fevkalâde ağır ve geniş çaplı topların imâlâtı işinde ihtisas sahibi oldular. Ağırılığı yüzünden hareketli muharebelerde kullanılması mümkün olmayan muhasara silâhlarının imâlâtına son derece ehemmiyet vererek 17. asır boyunca bu gayreti ısrarla sürdürdüler.

Aynı devre zarfında, **son derece hareketli sahra toplarının imâlâtı** hususunda İsveçlilerin ön ayak olmasıyla Avrupalılar sür'atle büyük terakkiler kaydetmeğe başladılar. Böylece, top teknolojisi de Türklerle Avrupalılar arasında büyük bir uçurum açılmış oldu.

Osmanlılara karşı zafer kazanmış olan Avusturya orduları kumandanı Montecuccoli, iki tarafın toplarının kıyaslamasını şöyle yapmaktadır:

“Gerçi, bu muazzam toplar isabet ettikleri yerde büyük zarar ve ziyana sebep olmaktadır. Fakat, **hareket ettirilmeleri gayet zordur. Yeniden doldurulmaları ve mevzilendirilmeleri, çok fazla zamana ihtiyaç göstermektedir. Ayrıca, son derece fazla barut sarfetmektedirler. Ağırıkları yüzünden arabayı, tekerlekleri, hattâ üzerine yerleştirilmiş oldukları rampayı bile ezip kırmaktadırlar.** Bizim toplarımız, hareket kabiliyeti bakımından daha elverişli, daha kifâyetlidir. İşte Türk toplarına üstünlüğümüz bunlardan ileri gelmektedir.

Ehliyetli topçu kuvvetleri, muhakkak ki paha biçilmez bir değerdi. Bununla beraber, 17. Asrın sonlarında muharebe meydanlarında kat'i rolü oynayan faktör, tam mânasıyla **tâlimli ve iyi teçhizatlandırılmış piyade alaylarından** meydana gelmiş bir orduydü. Böyle bir kuvvetin hazırlanması için büyük masrafların göze alınması gerekiyordu. (*Prof. Paul Coles*)

Cemil Meriç, “Kıt'aları ipek bir kumaş gibi keser biçerdik. **Kelleler damlardı kılıcımızdan.** Bir biz vardık cihanda, bir de küffar...”, der. Fâtih gibi bir cihangirle birlikte top ve silâhın; kazandığımız muhteşem zaferlerde kılıçtan çok daha önemli olduğunu, Yılmaz Öztuna'nın Büyük Tarihi'nden derlediğimiz aşağıdaki bilgilerle çok daha iyi anlıyoruz.

Kosova zaferi (1389, 1448)

1. Kosova muharebesinde (1389) **Türkler ilk defa top kullanmışlardır. Düşmanda da bir topçu müfrezesi vardı.** Sol cenah bozulmak üzereyken kendine has pek hızlı bir manevra ile yetişip düşmanı çeviren Yıldırım Bâyezid, müttefiklerin korkunç yarma hareketlerine rağmen kısılcını açmadı. Sırbistan hükümdarı Lazar da dahil bütün düşman ordusu, Kosova sahrasında yok oldu. I. Murad, muharebe sahasını gezerken, bir şey söylemek isteğiyle yanına sokulan, Lazar'ın damadı Miloş tarafından hançerle kalbinden vurularak şehit edildi.

Avrupa'nın Türkler'i Balkanlar'dan sürmek için yaptığı sonuncu teşebbüs olan II. Kosova meydan muharebesi 3 gün 3 gece devam etmiştir (17-19 Ekim 1448). **Her iki tarafta da top vardı.**

Fakat Türk topçu taburunun ateş kabiliyeti daha yüksekti... Haçlılar'ın ekserisi ağır zırhlı olup, Türk askerinin manevra kabiliyetine sahip değillerdi...

Istanbul'un fethi (1453)

1452-1453 kışı, Edirne'de dehşetli harb hazırlıkları ile geçti. Çalışmaların başında, cihan askerlik tarihinde inkılâp yapacak olan azametli topların döküm ve ateş tecrübeleri geliyordu. Toplardan bir tanesi çok büyüktü... Topların dökümcü ustası olarak Macar Urban'ın da emeği geçmiştir.

1453 Şubat'ında II. Mehmed, büyük topun Edirne'den İstanbul'a naklini buyurdu. Topun geçeceği Edirne-Istanbul yolu, 50 usta ve 200 işçi tarafından bir defa daha tesviye edilmişti. 60 mandanın çektiği topun iki tarafında 200'er asker (400 kişi) her hangi bir kayma olmaması için dikkat ediyorlardı.

Istanbul sûrlarının yüksekliği, mazgallarda 17, mazgalsız yerlerde 15 metre idi. Kalınlığı zirvede 4 metre, tabii alanda daha fazla idi. Sûrların önündeki hendek, 18,5 metre genişliğinde ve 9 metre derinliğinde bulunuyordu. Dünyanın en iyi sûrları, bu Bizans sûrları idi ve topsuz bunlarda bir gedik açmak, imkânsızdı.

Sultan Mehmed, mutlak galip çıkmak azmiyle, bütün hazırlıklarını tamamladıktan sonra, Ortaçağ'ın en büyük kalesini yıkmak için yaptırdığı müthiş topları ile, 5 Nisan'da İstanbul sûrları önüne geldi. Türk ordusu 100.000 kişi idi. İstanbul'un fethi için bazı geceler uyumamak suretiyle projelerini tekemmül ettiren II. Mehmed, nihayet, başarısının esasını sağlayan büyük topları dökürmüştü. Bu topların planlarını bizzat büyük Türk Hâkanı çizmişti. **Bu toplar, o zaman kadar görülmemiş, hattâ tasavvuru mümkün olamayan büyüklükte ve mükemmeliyette idiler.** 2 tonluk gülle atabilen toplar vardı. 4 tane çok büyük top vardı ki, ancak 2.000 asker tarafından çekilebiliyordu. Ortaçağ harb sanatı, II. Mehmed'in matematik dehâsı ile değişiyordu. Bu arada **Sultan, tarihte ilk defa olarak havan topunu da icat etmişti.**

6 Nisan'da büyük topun ateşlenmesi ile muhârebe fiilen başladı. Türk topçu kuvveti, her biri 4 büyük toptan müteşekkil 14 batarya idi. En büyük top, günde 7 ve gecede 1 defa ateşlenebiliyordu. Bunun doldurulması ve soğutulması, 2 saat sürüyordu...

Tanınmış silâh tarihçisi C. Canby şöyle der: **"1453 İstanbul muhâsarasında Türk topçusu, tarihin birinci düzenli bombardımanını gerçekleştirdi."**

II. Mehmed'in icat ettiği havan topları, Kasımpaşa sırtlarından gülle aşırıp, Haliç'i dövüyorlardı. Fakat havan ateşi, Haliç'e hakim olmaya kâfi değildi. 22 Nisan gecesine **67 küçük gemilik Türk donanmasının karadan yürütülmek suretiyle Haliç'e indirilmesi,** II. Mehmed'in askerlik dehâsına mahsus klasik olmuş bir hadise teşkil eder... **Ertesi gece II. Mehmed'in Haliç üzerine kurduğu köprü, akıllara ikinci bir hayret verecek mahiyetteydi.** Bir gece içinde, binden fazla büyük fiçi ve sandal üzerinde o kadar sağlam ve muazzam bir köprü kurulmuştu ki, üzerinden 5 asker yan yana rahatça geçebiliyor ve toplar yürütülebiliyordu.

Türk topuna karşılık Bizans'ın milli silâhı **"Rûm" veya "Greguar Ateşi"** denen ateşti ki, terkihi Bizanslılar tarafından sır olarak yüzlerce yıldan beri saklanan bu ateş, üzerine su atılınca daha fazla parlıyordu. Asırlardan beri Bizans muhâsaralarında olduğu gibi, bu sonuncu muhâsarada da Türklere büyük zayıflık verdimişti.

II. Mehmed, büyük mücicilere has tahayyül dehâsı ile **tekerlekler üzerinde yürüyen 4 büyük kule ile bir de muazzam mancınık** yaptırmıştı. **Bu yürüyen kulelere küçük toplar da konmuştu.** Kulenin içine yerleştirilen toplar, sûrları ve şehrin içini kolayca ateşe tutuyordu. Kuleden atılan molozlarla da, sûrların önündeki derin ve su dolu hendek doldurulmaya başlandı...

"V-1'lerin cediti olan **uçan alev füzeleri,** ilk defa Türkler tarafından Bizans'ın fethinde kullanılmıştır ki, bu füzelerin işleme prensibi asırlardan beri unutulmuş ve ancak XX. asrın mühendisleri tarafından yeniden ele alınmıştır... Topun ağzı, tarihte ilk defa olarak Bizans'ın fethinde söz sahibi olmuştur." (*Benoist-Mechin*).

Istanbul şehrinin 29. ve sonuncu muhasarasında 29 Mayıs'ta Türk bayrağını Topkapısı üzerinde gören ve o andan itibaren "Fâtih" unvanına hak kazanan II. Mehmed, Peygamber'in senâsına mazhar olmanın verdiği sevinçle, atından inip toprağa secde ve Allaha hamd eyledi. "**Feth-i Mübîn**", İslam âlemini sevince boğdu. Peygamber, İstanbul Fâtih'i'ni ve fethi başaracak orduyu, saadetle tebşir etmişti. Kur'ân'da geçen "**beldetün tayyibetün**" tabiri bile, ebced hesabıyla, Feth-i Mübîn'in hicrî tarihini gösteriyordu. Gerçekten İstanbul'un fethi, tarihte Türk milletine nasip olmuş en şerefli hâdise sayılmaktadır.

Istanbul'un fethi, 1123 senesi İstanbul'da olmak üzere **1467 senelik Roma İmparatorluğu**'nun sonu demektir. Fetih'ten 45 gün sonra Alman İmparatoru, Papa'ya yazdığı mektupta şöyle demektedir: "Türk kılıcı, çoktan beri başımızın üzerinde asılıdır. Karadeniz, çoktan bize kapalı ve Romanya, çoktan Türklerin hakimiyetindedir. Oradan Macaristan'ı ve sonra Almanya'yı ele geçirecekler ve bu zaman esnasında biz, aramızdaki düşmanlık ve anlaşmazlıklarla idâme-i hayata devam edeceğiz..."

1 Şubat 1454'ten itibaren Türklere karşı ele silâh alacak her Hıristiyan'ın Papa tarafından, Cennet tebşir eden fermanlar ile mükafatlandırılacağı vaad ve ilân olundu. Papa'nın emriyle, Türklere karşı harbe kullanılmak üzere, bütün başpiskopos, piskopos, manastır ve kiliselere, vergi tarhedildi. Üstelik, bütün Hıristiyan âlemine bir "**mukaddes harb vergisi**" kondu ve bunu ödemekten kaçınan her Hıristiyan, Papa tarafından aforoz edilmekle tehdit olundu.

"**Arap ilmi vasıtasıyla arzın yuvarlak olduğu ve pusulanın öğrenilmesi, top silâhının İstanbul'un fethinden sonra bütün Avrupa'ca kabûlü ve gemilere de top konulması, Türk fütûhatı ile boğulan ve Doğu yolu kesilen Avrupa'yı, denizlere doğru can havli ile atılmaya, yeni yollar bulmaya, tükenmiş altın stoklarını telâfiye çalışmaya sevketmiştir**" (Pirenne).

Istanbul'un fethinden sonra Avrupa, Bizans yoluyla klâsik medeniyet, edebiyat ve sanatları yakından tanımıştır. İstanbul'dan İtalya'ya giden yüzlerce Bizans bilgini, Yunanca'yı ve klâsik eserleri de beraberlerinde götürmüşlerdir. Eski Yunanca'nın Avrupa'da tanınması, İstanbul'un fethi ile mümkün olabilmektedir.

Otlukbeli zaferi (1473)

Akkoyunlu seferinde Osmanlı ordusunun mevcudu 190.000 kişi idi. Bunun **100.000'i muhârip sınıflar, 90.000 kadarı da yardımcı sınıflar** idi. Gayrimuhariplerin bu kalabalığı, Osmanlı ordusunun, o sırada bütün dünya ordularından **nakliye, istihkâm, sıhhiye ve levâzım** gibi hususlardaki mutlak ve kayıtsız şartsız üstünlüğü dolayısıyla (Babinger).

Osmanlı ordusu, o zamana kadar Asya ve Avrupa'da kesin ihtiyacına inanılmayan **top ve tüfek gibi ateşli silâhlarla mücehhezdi**. Uzun Hasan hayatında top, tüfek cengini görmemiştir. Cihanın hiçbir ordusunda o sıralarda tahayyülüne dahi cesaret edilemeyen disiplin, saf nizamı, teşkilât, yürüyüş, birlik, giyim-kuşamı haiz Osmanlı ordusunu görünce, Uzun Hasan'ın: "Vay kahbe Osmanoğlu, ne deryâ düzmüş!" diye hayretini izhâr etmesi meşhurdur.

İşkodra'nın fethi (1478)

Fâtih'in 12.000 deveye yüklettiği **seyyar tophane (top fabrikası)** ile İşkodra önüne gelince birkaç hafta içinde ağır muhâsara topları döktürmesi, devrine göre, insan aklının zor alacağı bir teknik başarı idi. **İşkodra muhâsarasında, Bizans'ın fethinde kullanılan en büyük toplardan daha büyük ve müttekâmil toplar kullanıldı**. Ağır topların dağlardan aşırılarak kale önüne vaz'edilmesine imkân olmadığı için, Türk mühendisleri, **İşkodra önlerinde derhal yüksek fırınlar tesis edip, bu topları dökmeye başladılar**. Büyük toplar, kaleye günde 178 gülle atışı yapabiliyorlardı.

İşkodra'nın muhâsarası, Fâtih'in en dâhiyane seferlerinden biridir. Padişah burada askerlik tarihinde ilk defa olarak 11 tane dev top, yangın füzeleri ve yanmaz balonlar

kullanmıştır. Venediklilerin hayretten büyüyen gözleri önünde kale eteklerinde Türk mühendislerinin hazırladıkları seygar dökümhanelerde dökülüp monte edilip kaleye ateş açmaya başlaması, düşmanın mânevî kudretini geniş ölçüde kırmıştır... **Uçan ve değdiği yerde patlayan Türk füzelerinin, söndürülmesi pek müşkil alevlerle hemen her tarafı yakmaya başlaması** kaledekileri dehşet içinde bırakmıştır... (*Babinger*).

Fâtih'in Sultan Abdülaziz tarafından Kraliçe Victoria'ya hediye edilen ve şimdi bir İngiliz müzesinde bulunan **namlusu iki parçalı topu**, silâh tarihinin şâheserlerinden biridir. **Namluyu Fâtih, taşınmasını kolaylaştırmak için iki parçadan döktürmüştü. Top kullanılacağı zaman, yivli olan namlu parçaları birbirine geçiyordu. 22 ton ağırlığındaki bu top, 500 kiloluk taş yuvarlaklar atıyordu.**

Topçuluğa en büyük ehemmiyeti veren ilk hükümdar, Fâtih'tir. Fâtih'ten evvel topçuluk, bütün dünyada, istihfaf edilen, daha çok sesiyle düşmanı ürkütmek için orduda kullanılan bir silâhtır. Büyük kaleleri yerle bir edebileceği, akıldan bile geçirilmezdi.

Sapienza deniz zaferi (1499)

Kemal Reis'in İspanya seferiyle (1487) tarih sahnesine çıkması, Türk denizcilik tarihinin dönüm noktasıdır. **Kemal Reis'in deniz harb tarihinde yaptığı en büyük yenilik, uzun menzilli topları harb gemilerine tatbiki olmuştur.** Bu suretle Türk gemileri, çok uzak mesafeden düşman gemilerini ve sahillerini döğmek imkânını elde etmişlerdir... yeğeni büyük amiral, coğrafya, kartoğrafya ve matematik bilgini Pîrî Reis'i o yetiştirmiştir.

1496'da Kemal Reis, Rodos büyük-amiralinin gemisini zapt, amirali esir ve Rodos donanmasını imha etti... Kemal ve Barak Reislerin Sapienza'da 200 parçalık Venedik donanmasını perişan etmesi (1499), Türklerin tarihte kazandıkları ilk cihanşümül açık deniz vuruşmasıdır... Barak Reis, gemisindeki barut deposunu ateşe verdi ve hızla düşman gemilerinin en yoğun şekilde bulunduğu sahaya girdi. Bu anda tarihte o âna kadar görülmemiş büyüklükte bir barut infilâkı denizi kapladı...

Daha II. Murad, tüfekli piyade kullanıyordu. İstanbul'un fethinde Fâtih, tüfek de kullanmıştı. Varna ve II. Kosova'da bir kısım Türk piyadesi tüfekli idi. Osmanlı kalelerindeki azablara da tüfek verilmişti. Yâni bu silâh, yalnız taarruz değil, aynı zamanda savunma silâhı olarak da kabul edilmişti. **II. Bâyezid devrinde ise tüfek, vazgeçilmez bir muhârebe âleti haline getirildi. Bunun meyvaları, Çaldıran'da, Merc-i Dâbık'ta, Rîdânîye'de toplandı** (*H. İnalçık*).

Cihangirâne hülyaları olmamakla beraber **II. Sultan Bâyezid**, sahra topçusunu çok inkişaf ettirmişti. Bilhassa **topçu ve süvâri teşkilâtı ve top nakliyatını, ciddî islâhata tâbî tutmuştur.** Hattâ denilebilir ki, II. Bâyezid zamanında Türk ordusu, meydân muhârebelerinde birinci derecede bir silâh olarak sahra topunu kabul etmişti. Gene II. Bâyezid zamanında tüfek, piyadenin en mühim silâhı olarak kabul edilmişti. İşte böyle bir ordu iledir ki, Yavuz, akıl almaz futûhatını yapmıştır.

Çaldıran zaferi (1514)

Yavuz Sultan Selim'in yaklaştığını öğrenen Şâh İsmail, Osmanlı ordusunun konaklayabileceği yerlerdeki mahsul ve meskenlerin yakılmasını emretmişti. Bundan dolayı Osmanlılar, yürüyüşte zaman zaman müşkilâta dūçar oldular. Fakat menzil teşkilâtı emsalsiz mükemmeliyette olduğu için, esas itibariyle, Şâh İsmail'in düşündüğü gibi, Osmanlı ordusu, yolundan alıkonulamadı... Erzincan'da, **Trabzon yoluyla İstanbul'dan getirilen büyük ölçüde mühimmat**, orduya vâsil oldu.

Safevîlerin hafif ve ağır zırhlı süvârileri, esas kuvveti teşkil ediyordu ve zaferin bu atlı tümenlerle elde edileceği sanılıyordu. Fakat gerçek üstünlük Osmanlılarda idi ve bu üstünlük, Osmanlı topçu birlikleri ve tüfekli azablar (hafif piyâde) idi. Ağır piyâde tümeni olan 10.000 Yeniçeri, Yavuz'un etrafında, delinemez saflar teşkil etmişlerdi. **Şah İsmail'e göre top, bir kale silâhı idi**; müstahkem mevkiileri düşürmek için -Fâtih'in İstanbul muhasarasından sonra- artık başlıca Avrupa ve

Asya devletlerinde klâsik silâh olarak kabul edilmişti. **Fakat meydan muhârebelerinde kesin netice üzerine müessir olabileceği henüz Avrupa'da da, Asya'da da kabul edilmemişti.** Otlukbeli'nde Osmanlı topçusunun rolü mühim olmuştu. Fakat dünya askerî çevreleri, Otlukbeli'ndeki Osmanlı zaferini top silâhının seyyar olarak kullanılmasına değil, Osmanlı askerinin teçhizat üstünlüğüne, talim, terbiye ve disiplin hususlarındaki fevkalâdeliğine bağlamışlardı.

Hele henüz üst üste atış yapamıyan, kaba ve ağır tüfeklerin, piyâde elinde ciddî bir silâh olduğuna, serî kullanılmaya müsâit kılıçla boy ölçüşülebileceğine inanılmıyordu. Halbuki **II. Bâyezid, tüfek ve seyyar topçuyu yeniden teşkilâtlandırmıştı. Top artık eskiden olduğu gibi sâbit yerlerden ateşlenen bir silâh değildi. İstendiği yere çevrilen seyyar bir harb vasıtası idi.**

Çok şiddetli geçen ilk saatlerden sonra Osmanlı ordusu, hilâl şeklinde açıldı. Hafif toplar, Safevî atlılarını iyiden iyiye yıpratmıştı. Darmadağınık olan Safevî birlikleri, saflarını tamamen muhafaza eden Osmanlılar tarafından imhaya başlandı. Kahraman Safevî süvârisi, daha Osmanlılara yaklaşıp ok atımı mesâfesine gelemeyen, azabların tüfek ve topçunun hafif top ateşi ile perişan oluyordu...

Merc-i Dâbık zaferi (1516)

Yavuz devrinde dökülmüş helezon şeklinde yivli dökme demir toplar, Mısır'ın fethi için yaptırılmış ve büyük hizmet görmüştür. Bugün Topkapı Sarayı'na girerken Aya İrini Kilisesi bahçesindeki. **Bu toplar 20 ton ağırlığında, 7,5 metre boyunda ve 25 santim çapındadır. Topun namlusunda 17 helezonî yiv vardır. Silâh tekniğinde muazzam bir gelişmeyi gösterir.**

Yavuz, Merc-i Dâbık'ta, Osmanlı sağ ve sol kanatlarını birleştirmek suretiyle çemberi kapatmış, Memlûk ordusunu imha eylemiştir. Muhârebenin kazanılmasına başlıca sebepler, Yavuz'un dâhice kumandası ve Osmanlı ateşli silâhlarının kıyas kabûl etmez üstünlüğü idi... **Moğollar, İlhanlılar, Timur bile Memlûkleri böylesine bir mağlûbiyete uğratamamışlardır.**

Rîdânîye zaferi (1517)

Mısır seferine Şam'da hazırlanan Yavuz, çölü geçmek üzere binlerce deve ve büyük miktarda içecek su hazırlatmıştı... Tarihte ancak İran (Pers) imparatoru Kambiz ve Makedonyalı Büyük İskender, Sina yarımadasını cebren geçip Mısır'ı fethetmişlerdir. Ancak Büyük İskender'inki de tam bir geçiş sayılamaz. Çünkü kuvvetlerinin büyük kısmını donanmaya bindirip denizden İskenderiye'ye sevketmiştir. Moğollar ve Timur, yani dünyayı açan cihangirler bile bu geçişi göze alamamışlar, tecrübe bile etmemişlerdir.

Yavuz, Akdeniz kıyılarından fazla uzaklaşmayarak kuzeyden Sina'yı geçmiştir. Ortalama günlük yürüyüş 30 km olmuştur. **Yavuz'un 13 günde geçtiği çölü,** I. Cihan Harbinde Cemal Paşa'nın kolordusu, Yavuz'un geçirdiği kuvvetlerin yanında pek küçük bir birlik mâhiyetinde kalması ve tekniğin büyük gelişmesine rağmen 11 günde geçebilmiştir.

Memlûklerin 200 çakılı topu vardı. Osmanlılarda olduğu gibi seyyar topları yoktu. Yavuz, Mısır'ın fethinde ilk defa olarak içi yivli toplar kullanmıştır. Avrupa'da yivli topun ilk defa 1868'de Almanlar tarafından icad edilip kullanıldığını burada kaydetmek faydalıdır. Yavuz'un yivli topları hâlen İstanbul'da Askerî Müze'dedir. **Kezâ ilk defa olarak yeni dökülmüş arka arkaya 5 ve 10 gülle atan Osmanlı topları, Rîdânîye'de kullanılmış ve parlak netice alınmıştır.**

200 Memlûk topunun ağzı, 'Adiliye'de düşmana doğru çevrilmişti. Ancak bu toplar çakılı idi. Yâni düşman karşıdan gelmedikçe ateşi faydasız olurdu, çünkü Osmanlı topları gibi istenen istikamete çevrelemiyorlardı... Yavuz, ordusu ile Mukattam Dağı'nı dolaşarak Memlûk mevzilerinin arkasına düştü. Tumanbay, sahraya çıkıp meydan muhârebesi vermeye mecbur oldu... Zırhlı Memlûk ağır süvârisi, Yavuz'u öldürüp işi kökünden halletmek için, Osmanlı merkez kanadına yüklendi. Ancak Osmanlı toplarının karşısında büyük zayıf vererek çekildi. Osmanlı sağ kanadının başındaki Vezîr-i âzam Sinan Paşa şehîd düştü... Sultan Tumanbay'ın çadırı ve hazînesi de Osmanlıların eline geçti.

Esir düşen Tumanbay, Sultan Selim’i, Memlûkleri ordusunun kahramanlığı ile değil, top ve tüfek gibi ateşli silâhlarla yenmekle itham etmiştir. Yavuz ise, büyük bir devletin başında olmak sıfatıyla kendisinin bu silâhlardan neden edinmediğini sormuş ve Kur’ân’ın düşmana aynı silâhlarla mukabele etmeyi buyuran âyetini okuyarak Tumanbay’ı susturmuştur.

Şüphesiz Osmanlılar da meydan muhârebelerinde ve büyük fetihlerinde esas kuvvet olarak atlı tümenleri (tımarnlı sipahiler ve akıncılar) kullanmışlar ve orduların esas olarak süvâriyi kabul etmişlerdir. Fakat **topçu ve tüfekli piyâde düşmanı yıpratıktan sonradır ki, Osmanlı süvârileri kesin neticeyi alıyordu.**

Yavuz, Süveys’teki Memlûk tersanesini genişletip ıslah ederek, burada kudretli bir harb filosunu tezgâha koydurdu. Bu, büyük Türk Hâkânı’nın Kızıldeniz’i iç deniz hâline getirdikten sonra, Umman Denizi’ni ve Hind Okyanusu’na çıkmak istediğini gösterir. Çağdaş Portekiz kaynakları, **Yavuz’un Süveys’te büyük bir donanmayı tezgâha koydurmasının** sebebini, Hindistan’ı fethedeceğine işaret saymışlardır. **Yavuz’un şahsiyeti ve projeleri göz önüne alınırsa, İran’ın fethinden sonra durmayacağı, Hindistan ve Türkistan’a da el atacağı muhakkak sayılabilir.** Bu kadar da değil: **Yavuz, Çin’in dâhilî vaziyeti hakkında da geniş malûmat toplamıştı.** Ancak onun âni ölümü ve Kaanûni’nin Avrupa’ya dönmesi, Osmanlı devletinin, büyük bir Asya imparatorluğu hâlinde inkişafına sed çekmiştir... Türkiye, doğuya doğru genişleyince, İngiltere’nin Hindistan’a ve Rusya’nın Türkistan’a 19. asırdaki müdahaleleri pek çok zorlaşacak ve şüphesiz mahallî kalacaktı.

Belgrad’ın fethi (1521)

50 küçük gemiden mürekkep “**ince donanma**” Tuna üzerinden ilerleyerek Belgrad’a yaklaşmıştır. Ordunun ağırlıklarını 30.000 deve taşımaktadır. **3.000 deve yükü barut ve kurşun** getirilmiştir. Sava’yı geçmek üzere bu nehir üzerinde **400 at kayığı**, yani atların nakline mahsus sal da hazırlanmıştır. **Sava üzerinden geçişi temin etmek için büyük bir köprü inşası 9 gün içinde tamamlanmış ve ikinci bir köprü daha kurulmuştur.**

Fâtih Sultan Mehmed’in 39 günlük muhâsarasına dayanan ve iki yerinden yaralanmasına sebep olan Belgrad’ın fethi, Avrupa’da büyük akisler yapmıştır. Zira burası, **Hıristiyanlık âleminin düşürülemez kalelerinden biri sayılıyordu.** Belgrad, II. Murad ve II. Bâyezid devrinde de kuşatılmıştı... Tuna ile Sava’nın birleşme noktasının Türkiye’ye geçmesi ile, artık Macar Ovası Türklere açılmıştır.

Rodos’un fethi (1522)

Rodos Fâtih devrinde 3 kere muhâsara edilmiş, fakat düşürülememişti. Rodos, Oniki Ada ve sahildeki Bodrum’a hâkim olan Rodos Saint-Jean (Hz. Yâhyâ) tarikatı devleti Filistin’den kovularak buraya yerleşmişti. Şövalyeler, tek milletten değildiler. Tarikat, başta Papa olmak üzere, Avrupa devletlerinden pek geniş ölçüde yardım ve bağış kabul ederdi.

Kale, o sıralarda bütün **dünyanın en müstahkem mevkii** ve en büyük kalesi sayılmaktaydı. Düşürülemez olarak kabul edilmişti. **Yüzlerce topla korunuyordu.** Rodos limanının ağzına, gemi girememesi için Şövalyeler, Bizans’ın Haliç’te yaptığı gibi zincir germişlerdi. Kalede, yıllarca kifayet edecek derecede yiyecek ve mühimmat biriktirilmişti.

Yavuz devrinden beri adadaki Türk casus teşkilâtının başında bir Türk hekimi vardı. Şövalyeler, Türk topçusunun en hassas yerlerini bulup isâbet kaydetmesinden şüphelenmişler ve Türk hekiminin ışıkla haber verdiğini anlayıp bu fedakâr casusu parçalamışlardır. İki Türk kadın casus da yakalanıp şehit edilmişlerdir. Rodos, bu gibi fedakârlıklar pahasına fethedilmiştir. **Türkler, 20.000’e yakın şehid vermişlerdir ki, en büyük meydan muharebelerindeki Türk zayıfatı kadardır.** Rodos fethi üzerine, Kaanûni’nin şöhreti bütün Avrupa’da son haddine vardı.

Rodos'un düştüğünü öğrenen Papa teessüründen öldü. Alman İmparatoru, Rodos ve Oniki Ada'yı tahliye eden Şövalyelere Akdeniz'in ortasındaki Malta adasını verdi. 1530'dan başlayarak Saint-Jean Şövalyelerine "Malta Şövalyeleri" de dendi.

Mohaç zaferi (1526)

Istanbul-Mohaç yolunu (1.500 km) Türk ordusu 128 günde almıştır. Üstelik Sava ve Drava gibi iki mühim nehir geçilmiş, düşman topraklarında yürünmüş ve bazı kalelerin muhasarası ile uğraşmıştır. Halbuki Macar Ordusu, Budapeşte-Mohaç yolunu (170 km) 38 günde almıştır. Üstelik kendi ülkesinde ve dümdüz Macar Ovasında yürümüştür.

Türk ordusunda 100.000 asker ve 300 top vardı. Türk topları yeni dökülmüş, Avrupa'nın hayâliinden geçiremeyeceği derecede mükemmel silâhlardı. Macar ordusunun 150.000 kişi ve 100 toptan ibaret olduğu tahmin edilebilir. Bu orduda hemen bütün Avrupa devletlerinden gelmiş yardımcı birlikler vardı.

Kaanûnî, düşmanın iyice yaklaşmasını bekliyordu. İkinci vakti, Türklerin yerlerinden kıvıldamadığını gören Macarlar, taarruza geçti. Kaanûnî'nin emriyle Rumeli tümenleri, hafif bir mukavemetten sonra ikiye ayrılıp düşmanın araya girmesine müsaade etti. Bu sıralarda Türk Hâkanî'ni öldürmeye yemin etmiş 35 (veya 32) Macar şövalyesi Kaanûnî'ye sokulmaya çalışıyorlardı. Kaanûnî, tek başına 3 şövalye ile döğüşüp kılıcıyla öldürdü. Birkaç ok yediyse de, bu oklar, zırhtan vücuduna nüfuz edemedi.

Macarlar, zaferden emin bir sûretle, Türk tümenlerinin arasına girdikten az sonra Türk topçusu ile karşılaştılar. **300 topun bir anda ateşlenmesi ve ateşi artık kesmemesi, ağır Macar zırhlı süvari tümenlerini perişan etti...** Türk sipahisi ve akıncıları, yani atlı tümenleri, Macarlara yalnız Karasu bataklığı tarafını açık bırakmışlardı. Kral II. Layoş ve 2 saat içinde maktul düşen 25.000 Macar askeri dışında bütün ordu bataklığa sürüklenip boğuldu.

Bir Fransız tarihçisi şöyle diyor: "Tarihte hiçbir savaş gösterilemez ki, Mohaç'ta olduğu gibi, bir tek muhârebe bütün bir milletin istiklâlini asırlar boyunca ortadan kaldırsın." **Mohaç, cihan tarihinin en kesin neticeli örnek imha muhârebelerinden biridir.** Bundan mükemmel bir imhâ muhârebesi göstermek müşkildir. **Bu zaferin neticesinde 637 yıllık büyük Macar Krallığı tarih ve siyâsî coğrafyadan silinmiştir.** Zaferin diğer bir parlak cephesi, Türk Zayıatının pek az olmasında gösterilebilir. (Celâl-zâde'ye göre 150 şehîd).

Mohaç'tan, Türklerin "Budın" dedikleri Buda, Bugünkü Budapeşte şehrine 8 günde gelindi. Halbuki bu yürüyüşü Macar ordusu, ters istikamette 38 günde yapmıştı. **Budın'den Peşte tarafına ordunun geçmesi için Tuna üzerinde büyük bir köprü kurulmaya başlanmış, 7 günde tamamlanmıştır.** Kaanûnî, Budapeşte'de iken, Türk birlikleri mühim Macar şehirlerini de ele geçirmişlerdir... Sefer dönüşü Sofya-Edirne yolu 9 günde alınmış oldu ki, örnek bir askerî yürüyüş teşkil eder. Çünkü bu yol 450 km olup, **günde 50 km yürünmüş** demektir.

Preveze zaferi (1538)

1538 yazında, **cihan tarihinin o âna kadar gördüğü en büyük armada,** hemen bütün Avrupa Hıristiyan devletlerinin katılmasıyla meydana gelmişti. Haçlı armada, 600'den fazla gemiden müteşekkildi. Donanmanın küreklerini çeken on binlerce forsadan başka Armada'ya 60.000 asker bindirilmişti. **Armada'da 2.000'den fazla asker taşıyan 20'ye yakın dev gemi vardı.** Bunlar, kat kat güverteleri ve koca topları ile, gerçek birer yüzer kale mâhiyetinde idiler. Donanmay-ı Hümâyûn, 122 gemiden ve forsalar dışında 20.000 askerden müteşekkildi.

Barbaros, bütün amirallerini kapdân-ı deryâ kadırgasına çağırdı. Mecliste ileri sürülen fikirler, düşman beklemekten usanıp defoluncaya kadar körfezden çıkılmaması esâsı üzerinde toplanıyordu. Barbaros bu fikri kabul etmedi. Boğazdan çıkacağını ve düşmana taarruz edeceğini bildirdi.

Türk orta kanadında Kapdân-ı Deryâ ve Cezayir beylerbeyisi Barbaros Hayreddin Paşa bulunuyordu. Sağ kanada Sâlih Reîs, sol kanada da büyük coğrafya ve matematik bilgini Seydî-Ali Reîs kumanda ediyordu. Turgut Reîs, donanmanın ardında, ihtiyat filosunun başında idi.

Türklerin üstünlüğünün en mühim sebebi, Barbaros'un görülmemiş tâbiye (taktik) dehâsında idi. Türk kapdân-ı deryâsı, bütün kanatlara, bütün gemilerine hâkimdi, emirleri derhal tatbik olunuyordu. Haçlı donanmasının başkumandanı Andrea Doria, bu bakımdan tamamen avantajlıydı. Bir kere kumanda ettiği deniz kuvveti, millî bir donanma değildi. Armadayı teşkil eden donanmalar, birbirlerinin dilinden bile anlamıyorlardı. Aralarında rekabet de vardı.

Türklerin ikinci üstünlüğü, gemilerinin yapılışında ve topçularında idi. **Türk gemileri,** düşman gemilerinden daha hafif, daha yollu ve yürük, binâenaleyh **manevra kabiliyeti daha fazla** olan teknelerdi. Büyük Hıristiyan kadırgaları ağır ağır hareket ederken, Türk tekneleri, istedikleri yerde düşmanı çevirip top ateşine tutuyorlardı. **Türk deniz topçusunun üstünlüğü, Türk toplarının menzil uzunluğundan ileri geliyordu.**

Barbaros, düşman donanmasını birkaç parçaya ayıracak şekilde yarma hareketini başardı ve Turgut'a düşmanı çevirme emrini verdi. Barbaros'un manevrasının esiri olan Hıristiyan Armada, küçük filolar halinde Türkler tarafından imha edilirken **Turgut, düşmanın arkasına düştü ve geri dönmek isteyen Haçlı gemilerini top ateşiyle batırdı. Preveze'de Haçlılar, gemilerinin yarısını kaybetmişlerdir.**

O zamana kadar, deniz vuruşmaları, iki donanmanın karşılıklı ateş teatisinden sonra teknelerin birbirine yanaşması ve asker çıkarması sûretiyle olurdu. **Barbaros'un tâbiyesi, açık deniz savaşları tarihinde bir çığır açtı.** İlerde, başta Nelson olmak üzere büyük İngiliz amiralleri, Barbaros'un deniz savaşlarına getirdiği bu yeni tâbiyeyi kullanmak sûretiyle, üstün düşman kuvvetlerine karşı şaşırtıcı başarılar elde edeceklerdir.

Avrupa'da hiçbir devletin donanmasının gemileri Türklerde olduğu kadar değiştirilip yenilenmezdi. **Türk gemileri, birkaç yılda bir değiştirilir,** yerlerine yeni tezgâhtan indirilmiş olanlar geçirilir, eskileri, topları çıkarıldıktan sonra, ticâret gemisi olarak Türk tâcirlerine veya Avrupa'ya satılırdı. **Keza kara ve deniz topları birkaç yılda bir değiştirilir,** eskiler dökümhânelere götürülüp eritilir, bunlarla daha yeni modeller dökülürdü.

Türk donanması, 16. asır boyunca, belki gemi sayısı bakımından değil, fakat teknelerinin mükemmelliği, efradın tâlim ve terbiyesi, deniz topçusunun menzil üstünlüğü bakımından, dünyanın geri kalan bütün donanmalarının toplamından daha güçlü olmuş ve bu seviyede tutulmuştur. Dünya tarihinde Türkiye'den sonra ancak iki devlet İngiltere ile ABD, aynı deniz siyâsetini gerçekleştirmiştir. 19. asırda İngiliz donanması, dünyadaki diğer bütün donanmaların toplam gücünden üstün bir seviyede tutulduğu gibi, II. Cihan Harbi'nden sonraki yıllarda da aynı hususu ABD gerçekleştirmeye muvaffak olmuştur.

Girit'in fethi (1669)

Girit adasının fethinin tamamlanması şerefi Fazıl Ahmed Paşa'ya aittir. Onun yıkılmaz azmi olmasaydı, Kandiye fethedilemezdi. **Bütün Avrupa'dan yardım alan Kandiye'ye Türkler saatte 400 gülle yağdırdıkları halde kaleyi teslim zorlayamamışlardı... Hıristiyan Avrupa ve Müslüman Türkiye, bu kaleyi savunmak ve düşürmeyi, bir prestij meselesi hâline getirdiler.**

1651 yılında Girit büyük bir savaş alanına dönmüştü. Türk başkumandanı **Deli Hüseyin Paşa'nın** azmi ve kahramanlığı, düşmana başarı fırsatı vermiyordu. Bir vuruşmada Paşa, en ileri safta döğüşürken iki kurşun yedi. **Kurşunlardan biri çenesini delip geçti; diğeri çenesinde kaldı. Buna rağmen çenesini mendiliyle bağlayıp ordusunun başında savaşa devam etti.** Bu kahramanlığı gören Türk askeri sebat etti. Üstün Venedik kuvveti bozuldu.

1667'de 6 aydan fazla devam eden muhâsarada kale düşmedi. Kandiye önünde muazzam sığınaklar kazılarak Türk ordusu yeraltında yaşamaya başladı. Bizzat Serdâr-ı Ekrem, toprak altında kendisi için kazdırdığı iki küçük odada kışı geçirdi.

Kale, üç taraftan 6-10 metre genişliğinde, çok derin, fakat kuru bir hendekle çevrilmişti. Bu hendeği Türkler dolduruyor, düşman tekrar kazıyordu... **Fâzıl Ahmed Paşa, Hanya'da ve Kandiye önlerinde iki tophane yaptırmış, yüksek fırınlar kurdurarak top döktürmeye başlamıştı. Bu tophanelerde Venedik toplarının aynını döktürdü. Bu suretle Venediklilerden ele geçirilen 50.000 gülleyi kullanmak imkân dahiline girdi...** Her top, 500 ilâ 600 atış yaptıktan sonra çaptan düşüyor, esaslı bir revizyona sokuluyordu. Bazı topları eritip yeniden dökmek icap ediyordu. İstanbul'dan top getirmek daha külfetli olduğu için Girit'te tophaneler yapıldı.

Kış Kandiye önlerinde ve **tarihte ilk defa olarak büyük bir orduyu yeraltına sokmak** suretiyle geçireceği anlaşılan Fâzıl Ahmed paşa'nın bu tutumu, Venedik'in maddi ve mânevî gücünü iyice sarstı... Bir defasında sulh istemek için gelen bir Venedik murahhası, Hıristiyan âleminin şerefi için Kandiye'den vazgeçilmesini rica etmiş, ne kadar ağır olursa olsun savaş tazminatı ödeyeceklerini bildirmişti. Bu murahhasa Köprülü-zâde: **"Biz tâcir değil, askeriz, demişti; kendimize yetecek kadar paramız var ve Kandiye'yi hiçbir fiata terk etmeyiz."**

Türkler, yalnız 1667-1668 içinde geçen 9 aylık savaşta 1.200 yer altı koridoru açıp lâğım patlatmışlardı. Venedikliler de zemini dinlemek suretiyle Türk lâğımlarının istikametini buluyor, onlar da mukabil tünel açıyor, Türk tüneli kaleye yaklaşımdan iki tünel birleşiyor, yeraltında tasavvur edilemeyecek derecede fecî sahneler içinde iki tarafın muhâripleri boğuşuyor, bazen koridorlar cesetlerle dolup tıkanıyordu.

1669'da Köprülü-zâde, ayrı ayrı yerlerden 8 tünel birden açılarak savaşa başlanmasını emretti... 3 Temmuz'da Fransa, Papa, Malta, Venedik harb gemilerinden müteşekkil bir yardım daha geldi. Ancak donanma gemilerinin ateşi Türklere pek az zarar veriyordu. 24 temmuz sabahı **kaledeki 1.100 Venedik topu** Türklerin üzerine ateş kismaya başladı. Türkler derhal üstün ateşle mukabele ettiler. Serdâr-ı Ekrem, havan toplarıyla limanda yatan düşman donanmasını da döğdürdü...

Son 3 yılda Kandiye muhâsarasında 55.000 Türk şehid olmuş ve 49.000 gazi de yaralanmıştı. Türkler 55.222 humbara, 1.471.475 top güllesi, 111.312 kantar barut, 2 milyon kadar el humbarası atmışlar, 2.660 lâğım (yer altı tüneli) patlatmışlardı. Gene bu 3 yıl içinde düşman 88.000 asker ölü ve 11.000 yaralı vermişti. Ölü düşman askeri yalnız Venedikli İtalyan değildi, bütün Avrupa devletlerinin askeri vardı.

5 Eylül'de teslim anlaşması, bir sulh muâhedeşi şeklinde iki tarafça imzalandı. Kandiye, içindeki 1.100 top, bütün askerî malzemeyle beraber Türklere geçecek, Girit adası Türkiye'nin olacaktı. Bu suretle 24 yıl, 4 ay, 16 gün süren Türk-Venedik savaşı bitti. Kandiye'nin ilk muhâsarası üzerinden tam 22 yıl, 2 ay geçmişti... **Denebilir ki, Türkler, hiçbir toprak parçasının fethi için bu kadar uzun müddet uğraşmamış, bu derece zâyiat vermemişlerdir. Çeyrek asır içinde Girit'te 130.000 Türk'ün öldüğü rivâyet edilmektedir.**

Edirne, İstanbul ve Erzurum tophâneleri, dünyanın en muazzam silâh fabrikaları idi. Birecik Tophânesi de, İmparatorluğun büyük top fabrikalarından biri idi. Pek çok top çeşidi vardı. **Kolomborne ve balyemez** çok kullanılırdı. Birincisi 3 ilâ 9 okka, ikincisi 10 ilâ 40 okka gülle atardı. **Şayka** top içine insan sığar. Diğer bir top çeşidi de **şâhî**'dir.

Fâtih'in yaptırdığı, II. Bâyezid ile Yavuz'un büyüttüğü, nihayet Kaanûnî'nin dünyanın en muazzam dökümhânesi haline getirdiği **İstanbul Tophânesi**, yabancı seyyahların daima hayranlığını celbetmiştir. Evliyâ Çelebi, Tophâneyi iyi tasvir eder:

1640'taki Tophâne, Kaanûnî Sultan Süleyman yapısıdır. Fâtih'in yaptırıp, II. Bâyezid'in büyüttüğü binayı yıktıran Kaanûnî, daha modernini inşa ettirmiştir. Bina, **devler tarafından yapılmış sanılacak derecede büyüktür.** Top kalıplarının döküldüğü yerler, çok ilgi çekicidir. Tunç kubbelerin önündeki çukurlara ağızları yukarı gelmek üzere top kalıpları koyarlar... Tunç erir ve kubbelerin ağzından kalıplara akar. Tunç kubbelerin dört tarafında çam odunları dağlar gibi hazır durur. Bu odunlar bir yıl önce kesilir, birer kulaç boyu ve iki mekiğe benzer şekilde muntazam hâle getirilir,

sonra kurutulur. Top dökümü günü büyük merasim olur. Dua ve “Allah Allah” diyerek ateş yakılır... 20 saat ateş verildikten sonra, ... tunç, derya gibi akmaktadır. Ustalar, ağaç küreklerle nice yüz kantar çubuk kalayları tunç deryasına atmaya başlarlar... kapaklar açılır, tunç deryası kalıplara akmaya başlar... Topların kalıp içinde soğuyuncaya kadar kalması tam bir hafta sürer.

Evliyâ Çelebi, İstanbul Tophânesi'nin kapasitesinin **bir defada 1.060 top dönebilecek** derecede olduğunu kaydeder. Tophâne'deki top stoku, dağlar gibidir ve yeryüzünde hiçbir hükümdar bu kadar topa mâlik değildir. Bu stok, seyyar topçudur. **7.060 Osmanlı kalesinde** ve Donanmay-ı Hümâyûn gemilerindeki toplar ise hesaba sığar şey değildir.

Evliyâ Çelebi **İstanbul Baruthânesi**'ni de tasvir eder. II. Bâyezid yaptırmış, Kaanûnî büyümüştür. Herbiri 10 kantar gelen 100 tunç havan vardır. Çarhları görülmeye değer acayip şeylerdir. Bu çarhlar, nehrin üzerindeki dolaplar döndükçe döner. 40-50 okkalık demir desteleri ufalayacak güçtedir. Barut, havanlar içinde yapılır. Havanlara ağaç konur. Havana demir dokunursa bütün işçiler Ebâbil kuşu gibi uçarlar. Çarklar dönerken gök gürültüsü gibi azametli bir ses hâsıl olur.

İstanbul'dan başka Selânik, Kahire ve Belgrad'daki baruthâneler de dünyanın en büyük barut fabrikaları arasındaydı. Başka şehirlerde, hattâ bir çok mühim kalelerde de barut imâlâthaneleri bulunuyordu.

Osmanlı topun yanında, ondan hafif ateşli silâhları, tüfeği, arkebüzü, “humbara” dediği bombayı da ihmal etmedi ve aynı derecede geliştirdi. Daha II. Bâyezid zamanında Yeniçeri tümeninin taburlarının yarısından fazlası tüfeklendirilmiş, yay ve kılıç kaldırılmıştı. **Elle taşınabilir bir çeşit minik top olan arkebüz** de, fevkalâde yaygın bir silâh olarak hem piyâdeye, hem kalelere verilmişti.

Osmanlı'nın “**piştov**” dediği tabanca da erken zamanda piyâde ve süvâri silâhı olarak kabul edildi. Levendlere, deniz askerlerine de piştov verilirdi. 17. Asırda Osmanlı tımarlı sipâhisi, akıncısı, levendi ve yeniçerisine, en büyük kısmıyla, birer piştov verilirdi. Sonra “karabina” denen kısa süvâri tüfekleri çıktı ve 17. Asrın ikinci yarısında çok yayıldı.

“**Misket**” mermiler de kayda şâyandır. Bunlar, 15 ilâ 20 dirhemlik dâneleri, bir mermi içinde atan toplardı. Dağılan dâneler, düşmana fazlasıyla zarar verirdi. Misket atan tüfekler de vardı.

Top, tüfek ve arkebüz atışında da Osmanlılar, tesirli metodlara sahipti. Top cinslerine göre (**balyemez, çakaloz, şâhî, badaluşka, kolonborna, şayka, darbzen** denen topların çeşitli çaplarda olanları vardı) ateş, kalelere olsun, sahrâ topçusunda düşman birliklerine karşı olsun, belirli metodlarla atılırdı.

Osmanlı'da seri ateşli, **birbiri ardınca ateş edebilen**, mitralyözün öncüsü toplar da yapıldı. Bunlara “**saçma top**” deniyordu.

İslâm dünyasının en mühim kesimleri ateşli silâhları Osmanlı'dan öğrendiler. 16. Asrın hemen ilk yıllarında Fas ve Tunus sultanları, Osmanlı topçusundan top ve arkebüz edindiler... Bütün Kuzey Afrika'da top kullanan askerin adı bile Arabca değil Türkçe “tobcî” (topçu) idi. Fasta “bunba” terimi de “bomba”dan alınmıştır. **6 köşeli toplara** Osmanlı'nın verdiği “**şeshâne**” (“şişhâne” bozuk şeklidir) adı da Kuzey Afrika'da kullanılır.

Timuroğlu Bâbü Şah, 13.500 kişilik bir Türk ordusu ile, tarihteki en muhteşem Türk imparatorluklarından birini, Hindistan Timurlu devletini kurdu. Bu küçük ordusundaki Osmanlı Türklerinden müteşekkil topçu taburunun başında da bir Osmanlı topçu subayı, Mustafa Rûmî bulunuyordu (Rûmî, Anadolu demektir).

Kaanûnî devrinde İstanbul'da yıllarca kalan bir İspanyol seyyahı: “**Taşma tertibatı da dahil, topu ve topçusu Türklerinkine yetişebilecek bir hükümdar dünyada yoktur...**”

1736'da Türk mühendislerinden **Mehmed Saîd Efendi'nin topçu için ilk defa olarak "iki yaylı kadran"ı icâd etmesi** ve bu icâdı hakkında bir geometri eseri yazması, bu geç tarihte bile Türklerin balistikle ne derece meşgul olduklarını isbat eder.

1770'lerde bile Türk topçusu iyi durumda idi. Dakikada 5 gülle atan serî ateşli toplar vardı. Daha önceleri **Türkler, 4 saniyede bir gülle, yani dakikada 15 gülle fırlatan hârika roket-toplar yapmışlardı** (*Baron de Tott*).

Sultan Azîz (1861-1876) Türk topçusunu tamamen en yüksek Batı düzeyine çıkardı ve Krupp'ta dökülen son modeller derhal Türkiye için alındı; Türk piyadesi de son model tüfeklerle donatıldı... Bu topçu ile Cevad Paşa, dünyanın en büyük armadasını **Çanakkale'de** 18 Mart 1915'te mahvetti ve **Türk topçusunun isabet hüneri, Müttefikleri hayrette bıraktı.**